

של ישראל ושל סוריה בים כינרת?

מייחסות חשיבות כה רבה לדו"חים אלה, או לגינויים הכרוכים בהם. הועדות המעורבות הפכו, למעשה, לשכות-קישור, המופעלות להפסקת-אש בהסכמה הדדית, או להסדרת בעיות שוטפות של חיי-הגבול.

כך קרה בשבועות האחרונים, עת התבטלה פעולת-התגמול על נוקיבי. הסורים ירו על סירות ישראליות, פולשות משטרת ישראל פתחו באש על עמדות סוריות — כשהמשקיפים עומדים מן הצד, ונטולי כל חשיבות. רק כאשר הגיע הקרב לממדים של טרומ-מלחמה, עם הפעלת תותחים ומטוסים, התבקשו המשקיפים להתערב ולהסדיר הפסקת-אש.

כמו מסתננים

אם בשאלת האזורים המפורזים מסתמכים הסורים על סעיפי הסכם שביתת-הנשק, שונה עמדתם לגבי סיכסוך הדייג בכינרת.

העמדה הישראלית היא, שהמלחמה שפרצה ב-1948 שמה קץ להסדרי הרצון-הטוב שהיו קיימים בין הממשלות המנדטוריות של ארץ-ישראל וסוריה. ברצו שישירו יחס-שלום תקינים, תהיה ישראל מוכנה לשוב ולהעניק זכות זו לסורים.

הסורים מסרבים בכל תוקף לקבל הנחה זו. טענתם היא, כי זכותם לדוג ולשוט בכינרת עברה אליהם בירושה מממשלת המנדט הצרפתית — ובמקביל לה עברה בירושה לישראל ההתחייבות שהתחייבה ממשלת המנדט הארץ-ישראלית להבטיח לסורים תנועה חופשית בכינרת. כאשר פורקו האימפריות העות'מאנית והאוסטרו-הונגרית, ובמקומן קמה שורה ארוכה של מדינות עצמאיות חדשות, ירשו מדינות אלה את התחייבותיהן של הממשלות הקיסריות. טענת הסורים — שלא הוכרעה בשום בית-משפט בינלאומי — היא שגם התייבשותיהן של ממשלות מנדטוריות עוברות למדינות-הירושה ומחייבות אותן. במקרה זה: מחייבת הסכמתו של סגן-אלוף ניוקומב את ישראל, ללא התחשבות ביחסה של ממשלת ישראל לסוריה.

באחת מפגישות ועדת שביתת-הנשק המעורבת, בהן הועלתה בעייה זו, הביעה ישראל נכונות לחיתוך מסוייג, לאחר שיערך משא-ומתן. הדיתור: היא מוכנה להעניק רשימות דייג אישיים לדייגים סוריים. אך הסורים דחו את ההצעה, בהטעמים כי קבלתה היתה מתפרשת כהכרה בזכותה של ישראל לא רק להעניק את הרשימות — אלא גם לשלול אותם כרצונה. הדבר היה גם מאשר את טענת-היסוד הישראלית, כי אין לסורים זכות לדוג בכינרת, אלא שהדבר ניתן לדייגים כחסד מרצון, על-ידי ישראל. „זכותנו לדוג, השיבו הסורים, „ואנחנו נדוג בלי לשאול אתכם.“

בשיחה פרטית, הסביר השבוע משפטן ישראלי, מומחה למשפט בינלאומי: „נניח שהשאלה היתה מובאת להכרעתו של בית-הדין הבינלאומי בהאג. ונניח שבית-הדין היה קובע כי אכן, שמורה לסוריה הזכות לדוג בכינרת, כפי שהוענקה לה על-ידי הסכם 1923. הרי שמבחינה פורמאלית, אין הסורים יכולים עדיין למצות בפועל את זכותם. כי אין להם גישה ישירה למימי הכינרת. שהרי עשרה מטרים לאורך החוף הים, לכל הדעות, שטח ישראלי ריבוני. ומאחר שישראל לא תרשה להם לחצות שטח השייך לה — ששטח שאינם יכולים להגיע לכינרת. ואם ימצאו סירות-מישמר ישראליות תחילה למים הטריטוריאליים של מצרים. — מעמדן של אלה כמעמד מסתננים, שחדרו לשטח ישראל באורח בלתי-חוקי. זכותה של ישראל, במקרה זה, להעניש את המסתננים בכל האמצעים שהיא תמצא לנכון.“

אגב, טענה זו מזכירה את העמדה המצרית, לגבי זכות-המעבר של אניות ישראליות בתעלת-סואץ. אמנם נאמר באמנת קושטא משנת 1888, כי זכות המעבר החופשי בתעלה שמריה לאניות כל המדינות — גם אלה הנמצאות במצב מלחמה עם מצרים — אולם כדי להגיע לתעלה, חייבות אניות ישראל להיכנס תחילה למים הטריטוריאליים של מצרים. במקרה זה, מאיימת מצרים להשתמש בזכותה כצד לוחם לטבע את האניות הישראליות — מבלי לפגוע באמנת קושטא.

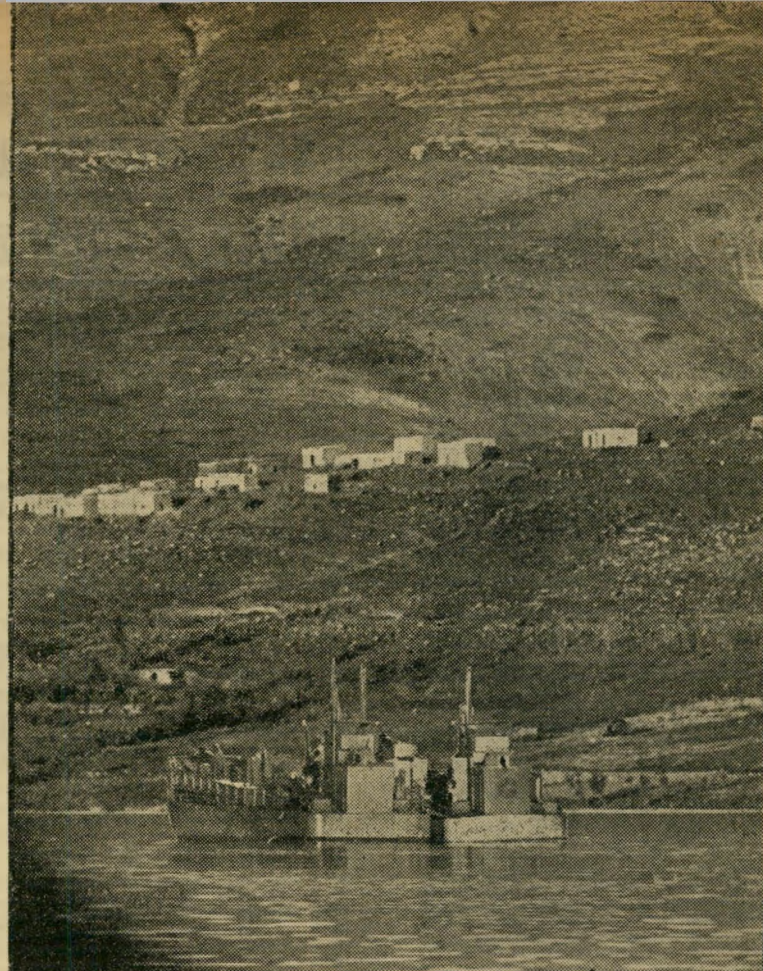
הסכם אילם

אילו ישבו הסורים על החוף הדרומי של הכינרת, יתכן שלא היה פורץ שום סיכסוך דייג. כי אזור זה עני בדגה; הישראלים לא היו טורחים לצאת לדוג שם והיו עוזבים את הדייגים הסורים לנפשם בפנינם. אך הכפרים הסוריים יושבים דווקא באזור העשיר ביותר בדגה. אזור זה מתמשך כקשת, לאורך החלק הצפוני של הכינרת, מטבחה במערב, עד קורסי ונוקיבי במזרח. שם נשפכים מימי הירדן, הנחלים והמעיינות העשירים בחומרים אורגאניים ובחום.

חושבי הכפרים, על אף היותם חקלאים המעבדים אדמה עשירה במיוחד, אינם יכולים לחתר על הדייג הקל מול ביתם. הם אף פיתחו שיטות-דייג מיוחדות, כדי לא להיתקל בכוח ישראל. הם תמיד יכולים להכניס את סירותיהם לנחל קורסי, או אף לגרור אותן לחוף, בראותם סירה ישראלית מתקרבת מן העבר השני של הים. וכאשר מניחים דייגים ישראלים את רשתותיהם וחוזרים לטבריה, אוספים הסורים לא רק את השלל שנלכד ברשתות, אלא לעתים גם את הרשתות עצמן.

קיים אמנם הסכם אילם, לפיו מחולקים אזורי הדייג בחלק זה של הכינרת, בין ישראלים וסורים. לפי הסכם זה נמנעות הסירות הישראליות מלהתקרב לנקודות מסויימות, והסורים אינם גונבים רשתות שהונחו בנקודות „הישראליות“. אולם אין מקום בעולם בו נשמרים הסכמים כאלה במאה אחוים. אפילו תושבי אותו כפר אינם יכולים לעמוד בפני הפיתוי להטיל עוד רשת, או לחזור לשטח הדגה של השכן. כך קורה גם בחוף הצפון-מזרחי של הכינרת.

לעתים עוברות הסירות-גבול אלה בשקט. אך לא פעם הן גוררות אחריהן ריבות והפגזות. אם צד אחד — או שני צדדים — מעוניין מסיבה כלשהי לנפח את העניין, מתפתח סיכסוך הדייג הקטן לקרב של ממש, ללא כל יחס או קשר להחייבותו של הסיכסוך עצמו.

פולשות מול נוקיבי

שתי פולשות, שעל ירכתי הימנית נראה סמל משטרת ישראל, עומדות מול החוף המזרחי של הכינרת. מולן: הבתים הלבנים של הכפר נוקיבי, לרגלי הרמה הסורית. תפקידן של הפולשות כפול: להבטיח את סירות-הדייג הישראליות, ולהניס את סירות הסורים.

הנשק יהיה קו הגבול הבינלאומי — אותו קו שסומן על המפה בידי סגני-האלופים ג'ור קומב ופולה. שלוש המובלעות שסוגנו על-ידי הסורים הוכרו כשלושה אזורים מפורזים. על הכינרת לא נאמר שום דבר מפורש.

זרע הפורענות העתידה נורע בעצם ההסכם הזה לשביתת-הנשק. מתוך אופטימיות בלתי מוצדקת, שממילא ייערך הסדר סופי וכולל בוועידת-שלום, הושארו דברים רבים סתומים. שום חוזה שלום לא נחתם, ובמקום הרגעה בגבולות, עלו מידות החום בהתמדה. חילופי יריות הפכו שיגרה, התפתחו לא פעם לקרבות של ממש.

לא חסרו עילות להתלקחות אלה. העילה הראשונה היתה מעמדם של האזורים המפורזים. הסורים טענו כי אזורים אלה — או לפחות חלק מהם — כלל אינם שטח ריבוני של מדינת ישראל. בהסכם שביתת-הנשק כתוב, כי האזורים המפורזים נקבעו „כדי להפחית עד למינימום את האפשרות של חיכוכים והתנגשויות, ולהבטיח תוך כדי כך את האפשרות להתזרזז בהדרגה את החיים האזרחיים באזור המפורז למסלולם התקיין, בלי שייחזק בזה מראש גורלו של ההסדר הסופי.“ טוענים הסורים, אין כל אישור לכך כי החותר החיים האזרחיים למסלולם התקיין תיעשה דווקא תחת ישראל.

ואילו העמדה הישראלית, כפי שסוכמה על-ידי משרד-החוץ, אומרת שעלידי הסכמתה שלא להכניס כוחות מזויינים לאזורים המפורזים, לא נתבקשה ישראל לחתור — והיא גם לא חיתרה — על זכותה המלאה לנהל ולפתח את האזורים האלה. פרט לנקודה זו, של אי-הכנסת צבא, אין מעמד האזורים המפורזים שונה ממעמד כל חלקי המדינה האחרים.

„מעמדה של ישראל באזורים המפורזים“, סיכם דובר המשרד, „יכול להשתחח למעמדה של יחן באיי הודוקאגו ושל פינגלנד באיי אלגונד, שפוררו ב-1947. הפירו לא הוציא את האיים מתחום השלטון המלא של יחן ופינגלנד, ואין דבר בהסכם שביתת-הנשק הישראלי-סורי המצדיק פגיעה במרות ישראל בשטח זה.“

מה ערך המשקיפים?

לכאורה, נמצאת ההכרעה בידי יושבי-ראש ועדת שביתת-הנשק המעורבת, או בידי ראש מטה משקיפי האו"ם בארץ. הם צריכים לשקול את טענות שני הצדדים, ולקבוע מה הוא הפירוש הנכון של הסעיפים הסתומים של הסכם שביתת-הנשק. אולם הועדות המעורבות איבדו כל ערך מעשי, מבחינה זו. אם בתחילה עוד נטלו יושבי-הראש על עצמם את אחריות ההכרעה בעניינים עקרוניים, נואשו במהרה מלעשות זאת, כאשר הותקפו לפרקים על-ידי צד זה או אחר, הואשמו כמשוחזים ונושאי-פנים. ואם בשנים הראשונות עוד התרגשו ישראל וגם סוריה מדו"ח היו"ר א המשקיף, לטובת הצד שכנגד, שוב אין הן

מהאם הקשישה ומכל האנשים האחרים ב-
נות, פנו אל הנערה בת ה-17 שישבה
נפחתה. המטרה באה לסגור את חנותה
של שושנה.
לשושנה לא היה כוח למאבק נוסף.
היא פנתה אל השוטרים בקול שקט: „טוב,
אני יודעת שאתם צריכים לסגור את החנות
בגלל הצו מבית-המשפט. אבל לא כתוב
בצו הזה שאסור לי להישאר בתוך החנות
הסגורה. סיגרו אותה עלי.“
רק אחרי שכנוע ממושך הסכימה לצאת
מהחנות. ארגוני הירקות הושלכו על-ידי ה-
סמלים בריאי הגוף החוצה, שושנה משכה
אחריה את הטלפון והשוטרים נעלו את
המקום. לאחר תשע שנים הצליחה עיריית
תל-אביב להתגבר על הנערה הצעירה, על
אמה ואביה החולים ועל ארבעת אחיה. שו-

מביאי הסחורה, עמלה כל היום כדי למכור
ירקות ללקוחותיה, שהכירוה כולם בשמה,
הפכו ידידי הילדה האמיצה ומעריציה.
רק אויב אחד לא השלים עם הנותה של
שושנה: עיריית תל-אביב. אביה קנה את
חנותו בידעו שהיא ללא רשיון, קיווה להתי-
חשבות במצבו הסוציאלי הקשה.
מסודות העירייה התעלמו שנים רבות
מהמצב. לפני כשנה פקעה סבלנותם. משום
הבניין להריסה וכשהיו למשפחת אבולוף
סיכויים לזכות במעט פיצויים שיאפשרו להם
לפתוח חנות ברשיון, החלו פקחי העירייה
לעמוד על קוצו של יוד, דרשו בתוקף
את סגירת החנות.
לשופטי העירייה לא היתה ברירה. הם
ציו על סגירתה. או נתברר לשושנה מה

שנה אבולוף עמדה ברחוב אובדת עצות.
כְּפִיּוּצִיה דְּרֹאשׁ הָעִיר. עוד לפני
שבוע ימים היתה דרוכה כולה למאבק. שר
שנה, ילידת ירושלים, אך עברה בגיל צעיר
לתל-אביב. אך הספיקה לסיים בית-ספר
עממי, התחננה אחותה הבוגרת ואילו אחי-
ההשגיה סירבה לעבוד בחנות הירקות
של האב. שושנה נחלצה לעזור לאביה ש-
הזל רק עתה להתבסס בחנות.
היא ויתרה על כל חלומות הנעורים, על
לימודים ויליון. משעה שבע בבוקר ניצבה
הילדה בחנות הקטנה, הנמצאת לא הרחק
ממלון דן ומהשגרירות הצרפתית, כשהיא
מתבוננת במכוניות החולפות, לומדת להכיר
את כל עסקני המפלגות החשובים ואת ה-
אורחים התדירים במלון דן.
בשעה מאוחרת יותר, היתה מתמקחת עם

מבאי הסחורה, עמלה כל היום כדי למכור
ירקות ללקוחותיה, שהכירוה כולם בשמה,
הפכו ידידי הילדה האמיצה ומעריציה.
רק אויב אחד לא השלים עם הנותה של
שושנה: עיריית תל-אביב. אביה קנה את
חנותו בידעו שהיא ללא רשיון, קיווה להתי-
חשבות במצבו הסוציאלי הקשה.
מסודות העירייה התעלמו שנים רבות
מהמצב. לפני כשנה פקעה סבלנותם. משום
הבניין להריסה וכשהיו למשפחת אבולוף
סיכויים לזכות במעט פיצויים שיאפשרו להם
לפתוח חנות ברשיון, החלו פקחי העירייה
לעמוד על קוצו של יוד, דרשו בתוקף
את סגירת החנות.
לשופטי העירייה לא היתה ברירה. הם
ציו על סגירתה. או נתברר לשושנה מה